

Dagna Czerwonka

Kolegium Jagiellońskie Toruńska Szkoła Wyższa

Kompetencje nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej wobec oczekiwań XXI wieku

Wprowadzenie

Głównym motywem do przygotowania niniejszego artykułu było to, że sama jestem nauczycielem edukacji wczesnoszkolnej. Problematykę konferencyjną *Nauczyciel w przestrzeni edukacyjnej dziecka* postanowiłam odnieść bezpośrednio do zagadnień związanych kompetencjami nauczyciela wobec oczekiwań XXI w. Myślę że jest to bardzo aktualny i ważny temat, który należy podejmować szczególnie, kiedy obserwujemy dynamiczne przemiany kulturowe, a reforma edukacji, z którą się zmagamy, szczególnie wpływa na funkcjonowanie nauczycieli, rodziców i uczniów polskiej szkoły. Rosną wymagania i oczekiwania wobec uczniów, tak jak lista pożądanых cech pedagoga coraz bardziej się wydłuża.

Kolejnym motywem, który sprawił, że podjęłam analizę powyższego zagadnienia był fakt, że edukacja wczesnoszkolna często bywa niedocenianym etapem kształcenia przez samych pedagogów. A przecież ten etap kształcenia i wychowania może ukształtować dalszy stosunek młodego człowieka do nauki.

Dobry nauczyciel w klasach I–III potrafi przygotować ucznia do łagodnego przejścia z nauczania zintegrowanego do nauczania przedmiotowego. Kompetentny pedagog przygotowuje podopiecznego do wkroczenia w okres dojrzwania. Z pewnością zadania, jakie spoczywają na nauczycielu nauczania wczesnoszkolnego, wymagają od niego niezwyklej odpowiedzialności za drugą osobę, – za jej rozwój intelektualny, emocjonalny, fizyczny i duchowy.

Śmiało można stwierdzić, że od współczesnego nauczyciela wymaga się zdecydowanie więcej niż w poprzednich stuleciach. Zdaniem J. Keil: „[...] zawód nauczyciela jawi się jako zawód szczególnie trudny, wymagający jednocześnie wielu specyficznych kwalifikacji, określonych postaw kulturalnych, intelektualnych, moralnych, społecznych,

psychicznych, a także wysoko rozwiniętych umiejętności dydaktycznych i bogatego zasobu informacji z różnych dziedzin nauki¹.

Bardzo szybki rozwój cywilizacji, a także nieustające przemiany kulturowe sprawiają, że oczekiwania wobec pedagogów ciągle rosną. K. Konarzewski zwraca uwagę, że z jednej strony nauczyciela się idealizuje, natomiast z drugiej – poniża. Te dwa wizerunki istotnie wpływają na sposób postrzegania jego roli, bowiem pedagog ma „[...] skutecznie nauczać, ale nie stresować, wymagać, ale nie narzucać, utrzymywać dyscyplinę, ale wyrzec się przymusu, być sprawiedliwy, ale w każdym znaleźć coś dobrego, pomagać słabszym i nie zaniedbywać zdolnych. I nade wszystko ma z poświęceniem pracować – doksztalać się i doskonalić zawodowo, troszczyć się o szkolne i pozaszkolne losy każdego ucznia, działać na rzecz lokalnego środowiska, utrzymywać kontakt z nowatorską pedagogiką. Wszystko to ma robić, nie patrząc na zegarek, nie licząc pieniędzy, nie żądając lepszych warunków pracy, bo przecież przyszłość narodu w jego rękach².

Reasumując dotychczasowe rozważania, można stwierdzić, że zmiany zachodzące w wielu dziedzinach życia politycznego, społecznego i ekonomicznego mają istotny wpływ na ilość i głębokość przeobrażeń w polskim systemie edukacyjnym. Etap wczesnej edukacji stanowi bardzo ważne podłoże kształcenia każdego człowieka. Jest niezwykle trudny i odpowiedzialny, wymaga wiedzy od nauczyciela, jego świadomości pedagogicznej, twórczego zaangażowania itp. Ponieważ od osób wykonujących zawód nauczyciela wymaga się bardzo wiele, ciągle otwarte pozostaje pytanie, jakie kompetencje powinien posiadać współczesny nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej?

Kompetencje współczesnego nauczyciela

Zdecydowana większość naszego społeczeństwa kojarzy obowiązki nauczyciela z przekazywaniem wiedzy i opieką nad dziećmi. Powszechnie mówi się, że zawód nauczyciela to pasja, powołanie, a od osób wykonujących go oczekuje się kultury, wiedzy, ciągłego samodoskonalenia. Wykonywanie tej profesji wymaga szerokich kompetencji zawodowych oraz odpowiednich predyspozycji osobowościowych. Zastanówmy się zatem, czym są owe kompetencje?

---

1 J. Keil, *Szukaj własnej drogi. Nauczyciel – wychowawca w myśli pedagogicznej Janusza Korczaka*, [w:] *Myśl pedeutologiczna i działanie nauczyciela. Tom II*, A. Kotusiewicz (red.), Wydawnictwo *Trans Humana*, Białystok 2000, s. 45.

2 K. Konarzewski (red.), *Sztuka nauczania*, t. 2: *Szkoła*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 148.

Termin kompetencje, ze względu na szeroki zakres tematyczny, wieloaspektowość i niejednoznaczność, znajduje w literaturze przedmiotu wiele różnorodnych definicji³.

Kategoria kompetencje [łac. *competere* – nadawać się → łac. *competentia* – odpowiedzialność, zgodność⁴] rozumiana jest, jako „zdolność podmiotu do wykonywania zadań na oczekiwanym poziomie. Kompetencja powstaje w wyniku zintegrowania wiedzy, dużej liczby drobnych umiejętności oraz sprawności w dokonywaniu wartościowań. Bywa uważana za rezultat procesu kształcenia [...]”⁵.

Bardzo interesujący opis kompetencji podaje M. Czerepiak-Walczak, która określiła je jako: „harmonijna kompozycja wiedzy, sprawności, rozumienia i pragnień”⁶.

Natomiast według J. Pruchy przez pojęcie kompetencje nauczyciela należy rozumieć „zbiór profesjonalnych umiejętności, wiedzy, wartości oraz postaw, którymi musi dysponować każdy nauczyciel, aby mógł efektywnie wykonywać swoją pracę”⁷.

W odniesieniu do nauczyciela kompetencje definiowane są jako ogół zdolności, integracja wiedzy i umiejętności, a także suma kwalifikacji zdobywanych w trakcie kształcenia wraz ze zdobytym doświadczeniem zawodowym. Dlatego też kompetencje nauczyciela często błędnie są utożsamiane z posiadanymi przez niego kwalifikacjami, które są jedynie zadatkami kompetencji⁸.

Prekursorem określania kwalifikacji pedagogicznych w kategoriach kompetencji jest T. Lewowicki, który proponuje tworzenie tzw. modeli kompetencji zawodowych nauczycieli.

Autor wyróżnił m.in. kompetencje osobowościowe, do których zaliczył takie cechy, jak otwartość, wrażliwość, szacunek wobec innych, samokrytycyzm, ukierunkowanie na samorozwój. Kolejna kategoria to

---

3 B. Muchacka, M. Szymański, *Kompetencje jako transgresyjny potencjał nauczycieli*, [w:] *Nauczyciel w świecie współczesnym*, B. Muchacka, M. Szymański (red.), Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2008, s. 42.

4 W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych*, Wydawnictwo Rytm, Warszawa 2000, s. 269.

5 H. Kwiatkowska, *Pedeutologia*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 34.

6 M. Czerepiak-Walczak, *Aspekty i źródła profesjonalnej refleksji nauczyciela*, Wydawnictwo Edytor, Toruń 1997, s. 88.

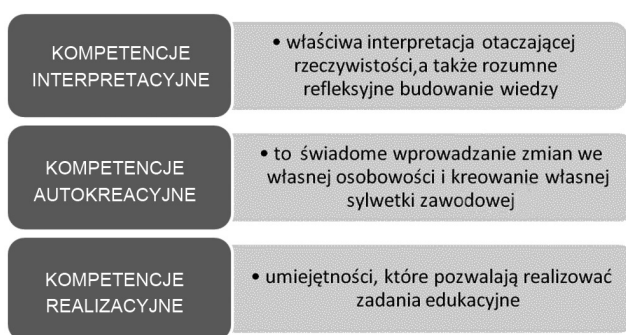
7 J. Prucha, *Pedeutologia* [w:] *Pedagogika. Tom II. Pedagogika wobec edukacji, polityki oświatowej i badań naukowych*, B. Śliwerski (red.), tłum. B. Śliwerski, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2006, s. 306.

8 B. Muchacka, M. Szymański, *Kompetencje jako transgresyjny potencjał nauczycieli...*, s. 42.

kompetencje psychologiczne, które wyrażają się w umiejętnościach diagnozowania, prowadzenia negocjacji i rozwiązywania konfliktów. Ostatnia grupa to kompetencje ogólnopedagogiczne i metodyczne, pozwalające nauczycielowi na poznanie swoich uczniów i ich środowiska. Również umiejętność wykorzystywania zdobytej wiedzy w praktyce⁹.

W bardzo interesujący sposób określił kompetencje zawodowe nauczyciela S. Dylak, według którego kompetencje to wiedza, umiejętności, dyspozycje, postawy, wartości konieczne do skutecznej realizacji przyjętych celów. Autor wyróżnił trzy grupy kompetencji zawodowych nauczyciela:

- **kompetencje bazowe** – określają minimalny stopień profesjonalizmu intelektualno-moralnego nauczyciela. Stanowią umiejętności i zdolności, które są niezbędne w realizacji obowiązków wynikających z zawodu nauczyciela.
- **kompetencje konieczne** – bez tych kompetencji nauczyciel nie jest w stanie pracować konstruktywnie. Umożliwiają one nauczycielowi realizację zadań dydaktyczno-wychowawczych. S. Dylak rozpatruje je na trzech płaszczyznach.

Schemat 1. Kompetencje konieczne nauczyciela

Źródło: opracowanie własne na podstawie: S. Dylak, *Wizualizacja w kształceniu nauczycieli*, Wydawnictwo Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 1995, s. 38

- **kompetencje pożądane** – są to umiejętności, zdolności i zainteresowania nauczyciela, których posiadanie może być pomocne. Dzięki nim nauczyciel może stać się osobą znacząca dla swoich podopiecznych.

⁹ T. Lewowicki, *Dylematy aksjologii i teleologii społecznej (i edukacyjnej) a kompetencje zawodowe nauczycieli*, [w:] *Nowe koncepcje pedagogiczno-psychologicznego kształcenia nauczycieli w szkołach wyższych*, M. Ochmański (red.), Lublin 1993, s. 17–18.

Zadaniem W. Strykowskiego lista kompetencji współczesnego nauczyciela wciąż jest otwarta, natomiast sam autor wskazuje poniższą listę¹⁰:

- **kompetencje merytoryczne** – charakteryzują nauczyciela, który obszernie opanował oraz zrozumiał treści nauczania w ramach swojego przedmiotu lub ścieżki edukacyjnej. Potrafi aktualizować swoją wiedzę poprzez samodoskonalenie;
- **kompetencje psychologiczno-pedagogiczne** – zdaniem autora nauczyciel powinien posiadać obszerną wiedzę z zakresu psychologii i pedagogiki, aby potrafił poznawać uczniów i prawidłowo organizować proces nauczania i wychowania;
- **kompetencje diagnostyczne** – aby nauczyciel mógł wspomagać swoich uczniów, powinien wcześniej możliwie dobrze ich poznać, a także ich środowisko społeczno-wychowawcze, w którym przebywają;
- **kompetencje w dziedzinie planowania i projektowania** – są to umiejętności, które pozwalają nauczycielowi na tworzenie scenariuszy lekcji, programów wychowawczych, programów nauczania, testów i innych narzędzi do mierzenia osiągnięć uczniów;
- **kompetencje dydaktyczno-metodyczne** – tworzy wiedzę na temat istoty, zasad i metod realizacji procesu kształcenia;
- **kompetencje komunikacyjne** – to wiedza na temat procesu komunikowania, a także umiejętność efektywnego nadawania i odbierania komunikatów;
- **kompetencje medialne i techniczne** – umiejętność obsługi urządzeń medialnych;
- **kompetencje związane z kontrolą i oceną osiągnięć oraz jakościowym pomiarem pracy szkoły;**
- **kompetencje dotyczące projektowania i oceny programów oraz podręczników szkolnych;**
- **kompetencje autoedukacyjne** – związane z rozwojem zawodowym.

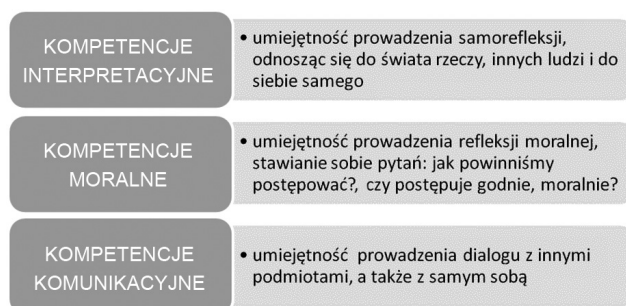
Jak widzimy autor przedstawił bardzo bogatą listę kompetencji, jakie powinien posiadać współczesny nauczyciel. Jak już wcześniej pisałam, W. Strykowski podkreśla, że lista wymienionych kompetencji nie jest jedyna ani wyczerpująca, może być i powinna być modyfikowana i ciągle ulepszana.

---

10 W. Strykowski, *Szkoła współczesna i zachodzące w niej procesy*, Poznań 2003, s. 23.

Inną typologię kompetencji zawodowych współczesnego nauczyciela stworzył R. Kwaśnica, który, opierając się na koncepcji dwóch racjonalności, wyodrębnił dwie grupy kompetencji: kompetencje praktyczno-moralne oraz kompetencje techniczne.

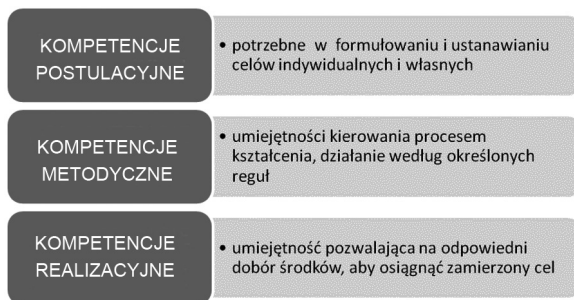
Wśród kompetencji praktyczno-moralnych autor wyróżnił kompetencje interpretacyjne, moralne, komunikacyjne, które ilustruje schemat 2.

Schemat 2. Kompetencje praktyczno-moralne nauczyciela

Źródło: opracowanie własne na podstawie: R. Kwaśnica, *Wprowadzenie do myślenia o nauczycielu*, [w:] *Pedagogika. Podręcznik akademicki*, t. 2, Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003, s. 300–301

W grupie kompetencji technicznych R. Kwaśnica wyodrębnił kompetencje postulacyjne, metodyczne i realizacyjne przedstawione na schemacie 3.

Schemat 3. Kompetencje techniczne nauczyciela według R. Kwaśnicy

Źródło: opracowanie własne na podstawie: R. Kwaśnica, *Wprowadzenie do myślenia...*, s. 300–301

I. Adamek, dokonując analizy kompetencji zawodowych nauczycieli klas I–III, odwołuje się do standardów kompetencji opracowanych

przez grupę ekspertów przy Ministerstwie Edukacji Narodowej. Wśród nich wymienia się kompetencje: prakseologiczne, komunikacyjne, współdziałania, kreatywne, informatyczne, moralne.

Autorka opatrzyła powyższą klasyfikację interesującym komentarzem, który pozwolę sobie przytoczyć: „Kompetencje prakseologiczne wyrażają się skutecznością nauczyciela w planowaniu, organizowaniu, realizacji, kontroli, ocenie procesów edukacyjnych, a komunikacyjne – skutecznością zachowań językowych w sytuacjach edukacyjnych. Kompetencje współdziałania widoczne są w skutecznych zachowaniach prospołecznych i sprawnych działaniach integracyjnych, a kompetencje kreatywne – w innowacyjności i niestandardowości działań nauczyciela. Informatyczne natomiast w sprawnym korzystaniu z nowoczesnych źródeł informacji”¹¹.

Na posiedzeniu Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN przyjęto projekt zestawu standardów kompetencji zawodowych nauczyciela. Zostały wyodrębnione następujące kompetencje, które obrazuje schemat 4.

Schemat 4. Kompetencje profesjonalnego nauczyciela

Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Denek, *Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1999, s. 39–41

Kompetencje prakseologiczne to umiejętności diagnozowania, skuteczne planowanie i organizowanie działań pedagogicznych. Druga grupa, czyli kompetencje komunikacyjne odpowiadają za poprawne i skuteczne posługiwanie się mową zarówno werbalną, jak i niewerbalną w rzeczywistości edukacyjnej. Kompetencje współdziałania można obserwować w zachowaniach prospołecznych. Umiejętność korzystania z technologii informacyjnej dotyczy kompetencji informatycznych.

¹¹ I. Adamek, *Kompetencje nauczyciela do edukacji zintegrowanej*, [w:] *Nauczyciel i uczeń w edukacji zintegrowanej w klasach I–III*, Kraków 2002, s. 15.

O kreatywnym i innowacyjnym działaniu decydować będą kompetencje kreatywne nauczyciela. Ostatnia kategoria to kompetencje moralne, czyli zdolność do refleksji moralnej.

Reasumując dotychczasowe rozważania, można stwierdzić, że literatura przedstawia różnorodne klasyfikacje i typologie kompetencji nauczyciela. Opisy te będą zawsze niepełne, gdyż wymagania społeczno-zawodowe względem nauczyciela mają charakter ewolucyjny, i z roku na rok będą ulegać zmianom. Dlatego też podejście do kompetencji nauczyciela wymaga analizy wielowymiarowej.

Pomimo różnorodnych definicji i klasyfikacji kompetencji nauczyciela, wszystkie pozwalają osobom trudniącym się w tej profesji zastanowić się i odpowiedzieć na następujące pytania:

- Jakim jestem nauczycielem?
- Jakie zdolności posiadam?
- Czy rozwijam swoje zdolności i zainteresowania?
- Jak wypełniam swoje obowiązki?
- Jak współpracuję z innymi?
- Co reprezentuje moja osoba?
- Nad czym muszę popracować?

Podsumowanie

F. Diesterweg powiedział, że „Szkoła jest tyle warta, ile wart jest nauczyciel”, myślę, że nie ulega wątpliwości, iż przyszłość polskiej edukacji zależy głównie od nauczycieli, którzy są kreatywni, zdolni, dobrze wykształceni, ryzykujący z powołania. Dlatego też istnieje silna potrzeba kształtowania pedagoga refleksyjnego, odpowiedzialnego za samego siebie.

Szkoła to nieodizolowana wyspa, według T. Pilcha jej dramat polega na tym, że to nie ona wyznacza cele i kierunki zmian¹². Skoro tak jest, nauczyciele są w bardzo trudnej roli, gdyż muszą szybko reagować na przemiany globalne, jakie dokonują się w otaczającej nas rzeczywistości. R. Łukaszewicz pisze: „Edukacja wymaga wyobraźni i rewolucji. Tego potrzebuje nowy wiek, tego potrzebują młodzi. Oni, bowiem, będą stawiać cele poza rogatkami życia spokojnego i urzędzonego. Pójdą dalej niż dzisiejsze marzenia ich ojców. Będą sięgać utopii. Człowiek tak czynił zawsze w odwiecznej tęsknocie za światem lepszym, niepomyślnym losów Prometeusza czy Ikara. Lecz współcześnie siła sprawcza owych wizji jest po wielokroć i niewspółmiernie większa niż kiedykolwiek do-

---

12 T. Pilch, *Kryzys systemu edukacji i wychowania*, [w:] *Czego obawiają się ludzie?*, M. Libiszowska-Żółtkowska (red.), Wydawnictwo UW, Warszawa 2007, s. 280.

tań. Jest, bowiem, pomnożona przez szanse człowieka i jego cywilizacji, a także pomnożona przez dokonania końca naszego stulecia¹³.

Współczesny nauczyciel nie tylko przekazuje wiedzę, powinien być doradcą, pomocnikiem w uczeniu się. Ma umożliwiać podopiecznym odkrywanie wiedzy i umiejętności. Pedagog nie ma przekazywać suchej wiedzy, ma uczyć logicznego myślenia, wnioskowania.

Nauczyciel w dzisiejszych czasach to przewodnik po świecie informacji. Przygotowanie młodego człowieka do efektywnego korzystania w życiu i przyszłej pracy zawodowej z technologii informacyjnej to jedno z ważnych oczekiwań względem niego. W obecnych czasach już nie wystarczy umiejętność wyszukiwania informacji i rozumienie jej treści, należy uczyć jej racjonalnego wykorzystania w budowaniu własnej wiedzy.

E. Filipiak zwraca uwagę na fakt, że zmieniają się oczekiwania społeczeństwa wobec edukacji i nauczyciela, tym samym należy pamiętać, że zmienia się uczeń, który dorasta w otoczeniu cyfrowych środków przekazu¹⁴.

Sama jestem nauczycielem edukacji wczesnoszkolnej, ze swojej praktyki wiem, jak ważne jest nadążanie za zmianami, jakie dokonują się w naszej cywilizacji. Myślę, że jednym z podstawowych zadań stojących przed nauczycielami „tych najmłodszych”, jest pomoc w nabywaniu przez dzieci:

- umiejętności krytycznego myślenia,
- umiejętności podejmowania decyzji,
- umiejętności rozwiązywania problemów,
- umiejętności pracy w zespole,
- umiejętności komunikowania się,
- umiejętności korzystania z technologii informacyjnej.

Nauczyciel XXI w. ma być specjalistą umiejącym tak poprowadzić dziecko, aby umiało sprostać coraz to nowym wymaganiom. We współczesnym świecie nie ma zapotrzebowania na nauczyciela jako „chodzącej encyklopedii”, który posiada monopol na prawdę o świecie. Obecnie uczniowie potrzebują nauczycieli, „którzy ich rozumieją, którzy są w stanie stworzyć im bezpieczne środowisko, którzy zapewnią im krytyczny i przyjazny dostęp do wiedzy”¹⁵.

13 R.M. Łukasiewicz *Edukacja z wyobraźnią, czyli jak podróżować bez map*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1994, s. 5.

14 E. Filipiak, *Nauczyciel wobec wyzwań i zagrożeń edukacji XX wieku*, [w:] *Nauki pedagogiczne w Polsce*, J. Lewowicki, M. Szymański (red.), Kraków 2004, s. 331–332.

15 Ch. Day, *Rozwój zawodowy nauczyciela. Uczenie się przez całe życie*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2004, s. 275.

Na zakończenie pragnę przytoczyć słowa E. Murawskiej, które uważam, że oddają istotę myśli dotyczącej oczekiwań wobec nauczyciela i szkoły XXI w.: „szkoła musi być miejscem wszystkiego, co obecnie uznane jest za wymóg funkcjonowania społeczeństwa wiedzy, społeczeństwa informacyjnego, a nie miejscem uczenia/opowiadania o tym. Musi głosić i praktykować wizję społeczeństwa przyszłości opartą na zrozumieniu różnych światów, w których funkcjonują uczniowie, ich potrzeb dotyczących kształcenia, wymagań społecznych i rynku pracy. Realizować te zadania mogą nauczyciele, którzy sami się uczą, zachęcając uczniów do zdobywania wiedzy i to przez całe życie, w świecie nieograniczonych możliwości, ale też ogromnych wymagań”¹⁶.

BIBLIOGRAFIA

- Adamek I., *Kompetencje nauczyciela do edukacji zintegrowanej*, [w:] *Nauczyciel i uczeń w edukacji zintegrowanej w klasach I-III*, I. Adamek (red.), Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2002.
- Czerepniak-Walczak M., *Aspekty i źródła profesjonalnej refleksji nauczyciela*, Wydawnictwo Edytor, Toruń 1997.
- Day Ch., *Rozwój zawodowy nauczyciela. Uczenie się przez całe życie*, J. Michalik (red.), Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2004.
- Denek K., *Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1999.
- Dylak S., *Wizualizacja w kształceniu nauczycieli*, Wydawnictwo Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 1995.
- Filipiak E., *Nauczyciel wobec wyzwań i zagrożeń edukacji XX wieku*, [w:] *Nauki pedagogiczne w Polsce*, J. Lewowicki, M. Szymański (red.), Kraków 2004.
- Kacprzak L., *Pedeutologiczne rozważania o nauczycielu*, Wydawnictwo PWSZ im. S. Staszica, Piła 2006.
- Keil J., *Szukaj własnej drogi. Nauczyciel – wychowawca w myśli pedagogicznej Janusza Korczaka*, [w:] *Myśl pedeutologiczna i działanie nauczyciela. Tom II*, A. Kotusiewicz (red.), Wydawnictwo Trans Humana, Białystok.
- Konarzewski K., *Sztuka nauczania*, t. 2: *Szkoła*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Kopaliński W., *Słownik wyrazów obcych*, Wydawnictwo Rytm, Warszawa 2000.

16 E. Murawska, *Spoleczne oczekiwania wobec nauczyciela. Nauczyciel między tym, co możliwe, a tym, co niemożliwe...*, [w:] *Opieka i wychowanie – tradycja i problemy współczesne*, D. Apanel (red.), Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2009, s. 272.

- Kwaśnica R., *Wprowadzenie do myślenia o nauczycielu*, [w:] *Pedagogika. Podręcznik akademicki t. 2*, Z. Kwieciński, B. Śliwierski (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.
- Kwiatkowska H., *Pedeutologia*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
- Lewowicki T., *Dylematy aksjologii i teleologii społecznej (i edukacyjnej) a kompetencje zawodowe nauczycieli*, [w:] *Nowe koncepcje pedagogiczno-psychologicznego kształcenia nauczycieli w szkołach wyższych*, M. Ochmański (red.), Lublin 1993.
- Łukaszewicz R.M., *Edukacja z wyobraźnią, czyli jak podróżować bez map*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1994.
- Muchacka B., Szymański M., *Kompetencje jako transgresyjny potencjał nauczycieli*, [w:] *Nauczyciel w świecie współczesnym*, B. Muchacka, M. Szymański (red.), Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2008.
- Murawska E., *Społeczne oczekiwania wobec nauczyciela. Nauczyciel między tym, co możliwe, a tym, co niemożliwe...*, [w:] *Opieka i wychowanie – tradycja i problemy współczesne*, D. Apanel (red.), Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2009.
- Pilch T., *Kryzys systemu edukacji i wychowania*, [w:] *Czego obawiają się ludzie?*, M. Libiszowska-Żółtkowska (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007.
- Prucha J., *Pedeutologia*, [w:] *Pedagogika. Tom II, Pedagogika wobec edukacji, polityki oświatowej i badań naukowych*, B. Śliwierski (red.), tłum. B. Śliwierski, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2006.
- Strykowski W., *Szkoła współczesna i zachodzące w niej procesy*, [w:] *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, W. Strykowski, J. Strykowska, J. Pieluchowski (red.), eMPi2, Poznań 2003.

POWERS OF EARLY CHILDHOOD EDUCATION TEACHER AGAINST EXPECTATIONS OF XXI CENTURY

(Summary)

Stage early childhood education is an important stage of life of every young person. It is extremely difficult and responsible, because it requires the teacher's knowledge, creative engagement, to perceive and anticipate needs, problems and abilities of each pupil.

It is safe to say that the biggest changes and modifications in the Polish education system are primarily tasks, activities and the competence of the

teacher. There is a strong need to look for a new era teacher who is able to meet the new challenges of education.

What are the expectations of the modern early childhood education teacher? What should have competence for the modern educator? The author of this article will try to answer.

Keywords: competences, teacher, early childhood education.